

Examining the Components of Critical Realism with a Focus on Political Satire in the Works of Roya Sadr

Somayyeh Khazaei¹ Zohreh Arab^{1*} Kobra Nodehi¹

1. Gorgan Branch, University, Islamic, Azad, Iran.

DOI: [10.22080/rjls.2024.26113.1430](https://doi.org/10.22080/rjls.2024.26113.1430)

Abstract

Critical Realism fundamentally involves the creation of artistic works based on portraying the lives of marginalized individuals within the natural course of events, while also explaining social contradictions and conflicts. One form of critical literature is political satire, which humorously describes and critiques societal challenges with the ultimate goal of reform. In political satire, any form of violence or coercion is rejected. Although political satire has long been present in literary works, the Constitutional Era in Iran is known to be the most notable period for its development, significantly influencing later periods, including the Pahlavi era and post-Islamic Revolution literature. Among contemporary political satirists, Roya Sadr is a notable figure who consistently employs critical literature to depict the sometime harsh realities of society. Her works are all rich in Critical Realism with a strong emphasis on political satire. Using a descriptive-analytical method and documentary research, this study aims to analyze the components of Critical Realism in Roya Sadr's political satire. Findings reveal that Critical Realism in her works is manifested through ten key components: ridicule and belittlement, humorous similes, depictions of ignorance and foolishness, deconstructing symbols, exaggeration, paradox, rebuttal, debate, parody, and irony.

Keywords: Roya Sadr, Critical Realism, Political Satire, Humorous Similes

Introduction

Critical Realism is a subgenre of Realism which focuses on uncovering and analyzing social realities while critiquing existing social issues. Satire is one of the key themes within Critical Realism, playing a significant role in contemporary literature by offering a nuanced perspective on societal critiques. Many writers and researchers view satire as a powerful means to reveal subtle layers of thought, reflecting the sharp intellect and keen observation of its creators.

Satire can be defined as follows: "It is an art form that highlights the incongruities within social structures, which, at first glance, appear to be orderly and appropriate. These contradictions become the source of humor. Satirical artistry lies in the creative and aesthetic expression of these mismatched 'harmonies'" (Javadi 2022: 4).

Fundamentally, satire differs from direct invective in that invective is often sharper, more explicit, and directly targets individuals or groups for criticism, whereas satire employs indirect methods. The satirist exposes flaws in a general sense, making their subjects the object of ridicule while still provoking laughter. Unlike invective, satire

* **Corresponding Author:** Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran. Email Address: zohreh.arab@iau.ac.ir.

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

avoids overt harshness. Furthermore, some mistakenly equate satire with comedy; while both elicit laughter, satire is purpose-driven, carrying deeper meaning beyond mere amusement, whereas comedy often aims for entertainment alone. Thus, satire serves as a tool for critique rather than an end in itself.

Research Questions and Methodology

This descriptive-analytical research is conducted using a library-based approach, analyzing newspapers, books, and credible sources while applying content analysis as the primary method. As such, it is an attempt to answer the following questions: What are the key components of Critical Realism in Roya Sadr's political satire? How does Roya Sadr's female perspective influence her choice of elements of Critical Realism?

Findings and Conclusion

Based on an in-depth examination of Critical Realism in Roya Sadr's political satire, this study concludes that the evolution of Critical Realism as a deeply social and people-centered literary movement has been shaped largely through journalistic literature. The analysis of contemporary satire is best understood by studying its development in the press, as political and social conditions, along with varying degrees of freedom of expression, have influenced its form, language, and themes over time. Understanding these transformations is valuable for contemporary generations.

Roya Sadr is an active political satirist who brings both diversity in content and form to Persian satire. She is attuned to modern linguistic trends, capturing the conversational style of younger generations in her prose. One of her primary stylistic tools is parody, a technique in which she humorously mimics serious works to critique them. Through parody, she effectively exposes the flaws in modern poetry and theoretical essays.

Unlike many female writers who primarily focus on women's social status, Sadr's main concern is language and its usage. Even in stories that appear to center on women, the underlying emphasis is on the manipulation and power of language. Her approach to satire is unique in that she avoids slapstick humor and forced wit, instead employing an intertextual, postmodern style, where her writing interacts with past texts. This interplay between old and new creates her signature brand of humor, often hinging on misplaced elements, unexpected settings, or contradictory situations.

Ultimately, this study sought to answer the question: What are the key components of Critical Realism in Roya Sadr's political satire? Findings highlight ten key elements: ridicule and belittlement, humorous similes, depictions of ignorance and foolishness, deconstructing symbols, exaggeration, paradox, rebuttal, debate, parody, and irony. Given the significance of these elements, a frequency analysis of their occurrences is also provided.

بررسی مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر

۱ ID سمیه خزاعی

۲ ID زهره عرب

۳ ID کبری نودهی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۷/۸

10.22080/RJLS.2024.26113.1430

چکیده

رئالیسم انتقادی، اساساً به تولید اثر هنری بر پایه‌ی ویژگی‌های روایت زندگی محرومان جامعه در سیر طبیعی حوادث و تبیین تضادها و تناقض‌ها می‌پردازد. از طرفی، یکی از گونه‌های ادبیات انتقادی طنز سیاسی است، که با بیانی شیرین به تبیین و توصیف چالش‌های موجود در جامعه پرداخته و در ادامه، هدفی جز اصلاح آنها ندارد. بنابراین در طنز سیاسی، هرگونه کاربرد خشونت و زورگویی رد می‌گردد. نکته‌ی مهم آنکه اگرچه طنز سیاسی از دیرباز در بسیاری از آثار ادبی تجلی یافته است، اما دوران مشروطه را می‌توان دوره‌ی تکامل‌یافته‌ی طنز در تاریخ ادبیات ایران قلمداد نمود، که بر آثار دوره‌های بعدی همچون دوران پهلوی و پس از انقلاب اسلامی نیز تأثیرات شگرفی نهاد. در این میان، یکی از نویسندگان فعال حوزه‌ی طنز سیاسی، خانم رویا صدر است که همواره با تمسک به ادبیات انتقادی، واقعیت‌های بعضاً تلخ جامعه را نشان داده است. آثار وی همچون: «خبرنامه محرمانه»، «ه» مثل تفاهم، برداشت آخر، شب‌های کوش آداسی» و وبلاگ طنزنوشته‌های رویا صدر «بی‌بی گل»، همگی مملو از رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی است. در این پژوهش، مساعی نویسندگان، بررسی مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر است. یافته‌های پژوهش با بهره‌گیری از روش توصیفی _ تحلیلی و گردآوری اسنادی داده‌ها نشان داد که مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی در آثار طنز سیاسی رویا صدر شامل ده مؤلفه‌ی تحقیر و کوچک‌نمایی، تشبیهات طنزآمیز، نادانی و کودن‌نمایی، خراب‌کردن نمادها، بزرگ‌نمایی و اغراق، پارادوکس یا متناقض‌نما، جواب‌گویی، مناظره، نقیضه و کنایه است که در پایان، بسامدسنجی موارد ده‌گانه نیز ارائه گردید.

کلیدواژه‌ها: رویا صدر، رئالیسم انتقادی، طنز سیاسی، تشبیهات طنزآمیز.

^۱ - دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران. رایانامه: s.khazaei114@gmail.com

^۲ - استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران. (نویسنده مسؤل) رایانامه:

zohreh.arab@iau.ac.ir

^۳ - دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران. رایانامه:

kobra.nodehi@iau.ac.ir

۱- مقدمه

رنالیسم انتقادی، زیرشاخه‌ای از مکتب بزرگ رنالیسم است که تلاش خود را معطوف به کشف و بیان واقعیت‌های موجود در جامعه و تحلیل این واقعیت‌ها و به‌دنبال آن، انتقاد از نابسامانی‌های موجود نموده است. از طرفی، طنز، یکی از مضامین مهم رنالیسم انتقادی است که در متون ادبیات معاصر، نمودی ویژه دارد؛ به گونه‌ای که با چشم‌اندازی لطیف به نقش پررنگ آن در پیشرفت اندیشه‌های شاعران می‌شود، نمونه‌هایی شگرف از آن را به تصویر کشید. دلایل رویکرد نویسندگان و پژوهشگران به لایه‌های پنهان و رسوای طنز، دریچه‌ای برای راهیابی به دریای عظیم اندیشه‌های ظریف، روح لطیف و نکته‌پرداز نویسندگان است. طنز را می‌توان به صورت ذیل مورد تعریف و تبیین قرار داد: «هنری است که عدم تناسب در عرصه‌های مختلف اجتماعی را که در ظاهر متناسب به نظر می‌رسند، نشان می‌دهد و این خود مایه خنده می‌شود. هنر طنزپردازی، کشف و بیان هنرمندانه و زیبایی‌شناختی عدم تناسب در این «متناسبات» است.» (جوادی، ۱۴۰۱: ۴)؛ اساساً طنز، گونه‌ای از هجو است، با این تفاوت که در هجو به‌طور معمول زبان گفتاری یا نوشتاری، بُرنده‌تر و تلخ‌تر و به‌صورت مستقیم است و شخص یا گروه مورد نظر، به‌طور مستقیم مورد عیب و نکوهش قرار می‌گیرند. اما در طنز، روش بیان غیرمستقیم است و طنزگو، تنها عیوب را به‌طور کلی برمی‌شمارد و نمایان می‌سازد، در حالی که شخص یا گروه مورد نظر مضحکه و مورد تحقیر دیگران قرار می‌گیرند، اما خنده بر لبانشان شکوفاست. از این گذشته طنز صراحت بیان هجو را ندارد. از سوی دیگر، گروهی گمان می‌برند که لفظ طنز معادل لفظ کمدی است. در واقع این گفتار صحیح نیست، درست است که وجه اشتراکی بین این دو وجود دارد و آن خندیدن است، ولی در طنز از پس هر خنده، هدف و فلسفه‌ای نهفته است، اما در کمدی خنده برای خنده است، پس می‌توان گفت که طنز، ابزاری جهت رسیدن به هدف است نه خود هدف.

۱-۱- بیان مسأله

مسأله‌ی مهم آنجاست که عموماً در نوشته‌های طنز آمیز، شخص ادیب یا هنرمند، به‌طور معمول شخص خاصی یا گروهی یا ملت‌ی یا قومیتی را مورد هدف خویش قرار می‌دهد و گاهی نویسنده قهرمان، داستان‌هایش را مورد طنز و سخریه قرار می‌دهد و احتمال دارد که یک نویسنده خود را نیز مسخره و در زیر شلاق‌های طنز خویش قرار دهد، تا به هدف مطلوب دست یابد. که در این صورت همان گونه که علی احمد سعید، نویسنده و منتقد بزرگ سوری می‌گوید: «نویسنده باید خیلی انسان شریف و بزرگواری باشد تا خود را مسخره و مورد طنز قرار دهد تا به هدف مورد نظر دست یابد. زیرا معمولاً انسان سعی می‌کند دوست، همسایه یا هر کس دیگر جز خویش را سوژه‌ای برای طنز خود قرار دهد.» (پلارد، ۱۴۰۲: ۶۰)؛ مسأله مهم دوم، انگیزه‌های روی آوردن به انتقاد در آثار ادبی با محوریت طنز است. در این

راستا می‌توان علل زیر را برشمرد: «نخست؛ گاهی استفاده از انتقاد با موضوعیت طنز در نزد یک شاعر یا نویسنده، نوعی از انتقام است که شاعر به سبب اهانت‌ها و حقارت‌هایی که بر او روا شده، مورد استفاده قرار می‌دهد.» طنز بیانگر یک حالت روحی است، بدین شکل که جامعه با عدم توجه و بی‌اهمیت شمردن شاعر، او را خرد می‌کند و شاعر درمقابل با روی آوردن به طنز و سخریه از آنان انتقام می‌ستاند. دوم؛ عده‌ای دیگر از شاعران یا ادیبان طنز را ابزار و شیوه‌ای برای دست یافتن به حقوق ازدست‌رفته‌ی خویش می‌دانند. سوم؛ گروه دیگر از ادیبان گفتمان انتقادی با محوریت طنز را روش مناسبی برای آگاه ساختن یا مجازات ظالمان و اشرار می‌دانند، بدون آن که بخواهند خویشان را در معرض خطر قرار دهند. چهارم؛ برخی شعرا و نویسندگان طنز را ابزاری برای جبران آنچه که خود از آن محروم است، زیبایی ظاهری، ثروت، مقام و... به شمار می‌آورند.» (ماریال، ۱۴۰۱: ۹۷-۱۰۱)؛ با این مقدمات، هدف نگارندگان پژوهش، بررسی و تحلیل مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر است.

۱-۲- اهمیت و ضرورت پژوهش

اهمیت و ضرورت پژوهش کنونی را می‌توان از سه حیث مورد تدقیق و واکاوی قرار داد: نخست؛ همانگونه که در بخش بعدی (پیشینه‌ی پژوهش) خواهیم دید، اساساً رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در میان نویسندگان و شعرا بانوی ایرانی بسیار اندک بوده است. ضرورت دوم پژوهش کنونی بررسی مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی طنز سیاسی در آثار شعرا و نویسندگان عهد مشروطه و پس از آن می‌باشد. چنانچه عهد مشروطه را سرآغاز جنبش مبارزه‌خواهی مدرن ایرانیان قلمداد نمائیم، لذا ضرورت دارد شگردها و راهبردهای نویسندگان و شعرا در تبیین هرچه بهتر و دقیق‌تر طنزهای سیاسی مورد واکاوی و بررسی قرار گیرد. ضرورت سوم بررسی این پژوهش آنجایی است که جایگاه اجتماعی بانوان در حوزه‌ی نویسندگان طنز پارسی‌گو را طی سال‌های اخیر، بیش از پیش به دستداران ادب و هنر بشناساند و ما را در جهت شناخت سیر گونه‌گونه‌شدن طنز، در تاریخ ادبیات معاصر ایران یاری دهد و در نهایت به تحلیل مختصری بر نقش زنانه‌ی رویا صدر در کاربرد این مؤلفه‌ها می‌پردازیم.

۱-۳- پرسش‌های پژوهش

__ مهمترین مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر کدامند؟

__ نگرش زنانه‌ی رویا صدر در انتخاب مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی در بردارنده‌ی چه مفاهیمی است؟

۱-۴- روش پژوهش

روش پژوهش برای نگارش این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و مطالعه‌ی نشریات، کتب و مآخذ

معتبر، با تکیه بر رویکرد تحلیل محتوا است.

۱-۵- پیشینه‌ی پژوهش

نویسندگان با تدقیق در مراجع و پایگاه‌های علمی مطرح و معتبر کشور، تاکنون پژوهش مستقلی که به بررسی مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر پرداخته باشد، دست نیافتند. با اینحال، برخی از پژوهش‌هایی که به نحوی به موضوع طنز سیاسی در ادبیات ایران مرتبط باشد به اجمال در ذیل بررسی خواهد شد:

- محمدی و نوریان (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان: «انواع و شیوه‌های کاربرد طنز در مقالات پرویز ناتل خانلری» به این نتیجه‌گیری دست یافتند که طنزهای خانلری را می‌توان به دو دسته سیاسی و اجتماعی تقسیم نمود. هر یک از این دسته‌ها نیز، هم مخاطبان عام و هم مخاطب خاص دارد. همچنین در یک طبقه‌بندی دیگر، طنزهای خانلری را در دو قالب بررسی کرده‌ایم: طنز در قالب «جمله» و طنز در قالب «کلمه». نویسندگان همچنین نتیجه گرفتند یکی دیگر از شیوه‌های خانلری در استفاده از طنز، به کارگیری «تمثیل‌های طنزآمیز» است.

- خواجه‌سروی و قائمی‌طلب (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان: «تاثیر گفتمان‌های سیاسی بر طنز مطبوعاتی (تحلیل محتوای روزنامه کیهان ۱۳۷۶-۱۳۹۹)» به این نتیجه‌گیری دست یافتند که گفتمان‌های سیاسی از طریق پیمان‌ها، مراودات و اعمال و رفتار خود، رسانه‌ها را تحت تاثیر قرار داده و سبب واکنش آنها می‌شوند. همچنین مشخص شد، روزنامه کیهان اغلب تحت تاثیر خط‌مشی خود قرار داشته و موضوعاتی نظیر برجام، اعتراضات و آشوب‌های سیاسی، رابطه با آمریکا و ... را از آن منظر بررسی می‌کند.

- نجف‌زاده و جلالی‌راد (۱۴۰۰) در مقاله‌ای «جایگاه طنز در توسعه سیاسی ایران؛ تحلیل محتوای طرح روی جلد هفته‌نامه‌ی گل آقا از ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰» به این نتیجه‌گیری دست یافتند که طنز سیاسی با توجه به دارابودن محورهای مشترک با شاخص‌های توسعه سیاسی و در نتیجه دارابودن دو رویکرد بازتاب‌دهنده و جهت‌دهنده از کاستی‌ها و نقایص از سوی جامعه به سمت دولت، سهم بسزایی در گام برداشتن ایران از وضعیت نابسامان موجود به وضعیت به‌سامان و مطلوب داشت. با توجه به بررسی محورهای مشترک دوران اصلاحات و هفته‌نامه‌ی گل آقا، تأثیر آن بر توسعه سیاسی کاملاً مشهود بوده، چنانکه می‌توان طنز سیاسی هفته‌نامه‌ی گل آقا را آینه‌ی تمام‌نمای دل‌مشغولی‌های دوران اصلاحات بی‌هیچ قسمت تار و تاریک دانست.

- خسروی و امینی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان: «بررسی نقش سیاسی طنز در تقابلی گفتمانی دولت و جامعه (مطالعه موردی: مجله توفیق در دوره پهلوی دوم)» به این نتیجه‌گیری دست یافتند که طنز یکی از عناصر کارکردی مؤثر در بیان خواست جامعه به دولت می‌باشد.

-مختاری و دیگران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان: «طنز سیاسی - اجتماعی در اندیشه‌های عیید زاکانی و احمد مطر» به این نتیجه‌گیری دست یافتند که عیید از هنر خاصی در بیان سخنانش سودجسته که همین مسأله سبب گشته است معنای طنزهایش را تنها خردمندان دریابند؛ اما زشت‌گویی او در برخی حکایت‌هایش، آثار او را به سوی هزل و یاهه کشانده و معنای حقیقی سخنانش را پنهان ساخته است. مطر با رعایت جانب ادب، توانسته حقایق تلخ روزگار خویش را آشکارتر سازد و برخلاف عیید، شعر خود را تنها برای مبارزه با حکومت به کار گیرد و حس مخالفت مردم بر ضد اوضاع نابسامان را بیشتر برانگیزد؛ هرچند که خود از رسیدن به آینده‌ای درخشان ناامید است.

۲- چارچوب نظری پژوهش؛ رئالیسم انتقادی

نگرش رئالیسم انتقادی در تعامل طبقات اجتماعی، بیانگر عملکردهای ضد و نقیض ایدئولوژی‌ها و روابط ستمکارانه در دنیای مدرن است. نحوه‌ی مواجهه بشر با تبعات قلمرو هستی و اجتماع از دیرباز در آثار مختلف نشان داده شده است. «یکی از مهم‌ترین رویکردهای انعکاس کنش‌های بشری با پیرامون خود، رویکرد رئالیسم انتقادی است. این رویکرد از سوی گئورگ لوکاچ^۴ با عنوان انعکاس انضمامی کنش‌های بشری با پیرامون خود مطرح شده است. مکتب رئالیسم با توصیف وضعیت‌ها، موقعیت، شدن و بودن در روابط اجتماعی به موضوعاتی اشاره دارد که در آن انسان به عنوان محور تحولات جای می‌گیرد. انسان در سبک رئالیسم با ساخت و مسائل اجتماع هویت می‌یابد و برخلاف جریان ادبیات رمانتیک از صدر به زیر می‌آید تا درباره‌ی نقاط ضعف جامعه سخن بگوید.» (قرلسفلی و ستاری، ۱۳۹۹: ۷۴)؛ وجه انتقادی رئالیسم نیز به تولید اثر هنری بر پایه‌ی ویژگی‌های روایت زندگی محرومان جامعه در سیر طبیعی حوادث و تبیین تضادها و تناقض‌ها می‌پردازد. «رئالیسم انتقادی به تعامل میان دو طبقه فرادست و فرودست می‌اندیشد و به روشنی از روابط ستمکارانه بورژوازی انتقاد می‌کند و عملکردهای ضد و نقیض ایدئولوژی بورژوازی را آشکار می‌سازد. در سال‌های آغازین، پرورش شیوه‌ی نگرش رئالیستی به جهان، رمان ارتباط اندام‌واره‌ای با تجربه‌های پیش روی جامعه داشت. نویسندگان پیشگام چون بالزاک در رمان‌های خود مانند کاوشگری اجتماعی به روایت حوادث، جزئیات آدم‌ها، رفتار و مکان وقوع حادثه توجه نشان می‌دادند.» (پیروز و کیانی، ۱۴۰۱: ۱۱۷)؛ «بعدها ماکسیم گورکی^۵ در رمان‌های فاماگاردیف و مادر، شخصیت‌هایی را پدید آورد که با اعمال مسأله‌دار خود وضع موجود جامعه را به باد انتقاد می‌گرفتند.» (گرین و دیگران، ۱۴۰۰: ۲۰۸)

در خصوص زمینه‌های پیدایش رئالیسم انتقادی بایستی اذعان داشت این مکتب، در رویکرد رئالیسم اجتماعی به انسان نهفته است. گرایش اومانستی حاکم بر قرن نوزدهم اهمیت نگاه به انسان و مطالباتش

1- George Lucas

2- Maxim Gorky

را بیش از پیش مورد توجه قرار داد. رئالیسم، ابزار دقت برای ایجاد شبکه‌ای ارتباطی از ارزش‌ها و کنش‌های انسانی بین نویسنده و جامعه بود. در نتیجه جوهر واقع‌گرایی عبارت شد، از تحلیل و انتقاد اجتماعی، مطالعه و تجسم زندگی انسان در جامعه، روابط بین فرد و جامعه و ساختمان خود جامعه به گونه‌ای که تحلیل موردشناسی مسائل اجتماعی انسان پروبلماتیک، تصویری روشن از دغدغه‌های گروه‌های اجتماعی را بیان می‌کرد. «به‌عنوان مثال، نویسندگان واقع‌گرا در نگارش رمان‌های ویژه‌ی زنان جدای از کاربرد و ویژگی‌های مشی واقع‌گرایی بر وجوه شناختی و معرفتی نیز تأکید داشتند. در بسیاری دیگر از رمان‌های واقع‌گرا دغدغه‌ی زنان در کنار راه حل‌های آن قرار گرفت. نویسنده تلاش می‌کرد تا مانند مربی روانشناس با انعکاس مسأله‌ی زنان از طریق معما و ایجاد حوادث هیجانی و توأم با تعلیق از آنان سخن بگوید. در چنین رمان‌هایی ملزومات واقع‌گرایی در خدمت تشخیص و روشن نمودن اختلافات، به‌وجود آوردن راه‌حل ممکن، بررسی راه‌حل‌های مختلف، تصمیم‌گیری در مورد بهترین راه‌حل، به عمل درآوردن تصمیم اخذشده و ارزشیابی بعدی برای حل معماهای داستان خلاصه می‌شد.» (زارع و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۳۴-۱۳۶)

۳- تحلیل داده‌ها

در این بخش با استفاده از ابزارهایی که کمک می‌کنند تا داده‌ها بررسی و تفسیر شوند تا از آن‌ها بینش‌های معنادار استخراج گردد. این روش به دو دسته کلی تقسیم می‌شود: تحلیل کیفی و تحلیل کمی. برای شناسایی و تحلیل الگوها و مضامین اصلی از داده‌های کیفی استفاده می‌شود. ابتدا داده‌ها را کدگذاری کرده و مضامین کلیدی را استخراج می‌کنیم تا الگوهای موجود شناسایی شوند. سپس در تحلیل داده‌های کمی با بررسی روابط بین متغیرها و پیش‌بینی مقادیر یک متغیر بر اساس متغیرهای دیگر برای توصیف و خلاصه‌سازی ویژگی‌های داده‌ها به بررسی می‌پردازیم.

۳-۱- زندگی‌نامه‌ی رویا صدر

رویا صدر، پژوهشگر و نویسنده‌ای موفق و پرآوازه در وادی طنز می‌باشد. او متولد چهارم مردادماه ۱۳۳۹ در تهران است. در سال ۱۳۶۵ در رشته‌ی ریاضی از دانشگاه تهران، فارغ‌التحصیل گشت. ورود وی به عرصه‌ی ادبیات از سال ۱۳۵۹ و فعالیت در مطبوعات و در نشریات امید انقلاب و پیام انقلاب بوده است و نخستین کار طنزش در امید انقلاب چاپ شد. از سال ۱۳۶۰ ابتدا در تحریریه و سپس در شورای سردبیری مجله‌ی زن‌روز، کار مطبوعاتی را ادامه داد و مطالب طنز نوشت. او به مدت یکسال برای برنامه‌ی خانواده در رادیو، نمایشنامه‌ی طنز نوشت. از ۱۳۷۱ با گل آقا همکاری را آغاز و با امضاهای «بی‌بی گل»، «زعفرون باجی»، «گلشادخاتون» و «رویاختون» طنزنویسی را ادامه داد. رویا صدر پژوهشگر و نویسنده طنزپرداز معاصر ایرانی، برنده‌ی جایزه‌ی «شعر طنز جشنواره‌ی سوره» سال ۱۳۷۴ و نفر برگزیده‌ی

«طنز مکتوب» سال ۱۳۷۶ و نفر دوم جشنواره مطبوعات سال ۱۳۷۸ بوده است. او به خاطر کتاب «بیست سال با طنز»، به عنوان پژوهشگر برتر در اولین جشنواره‌ی «جایزه پروین اعتصامی» انتخاب شده است. صدر در نوشته‌هایش در نشریه‌ی گل آقا به «بی بی گل» شهرت داشت. از او همچنین با نام مستعار «م. مالمیرآبادی» در سال ۱۳۹۵ رمان طنز «شب‌های کوش آداسی» منتشر شده است.

رویا صدر در تقسیم‌بندی نوع طنزهایش، دوران پس از انقلاب را به سه مقطع تقسیم کرده است. در مقطع اول ۱۳۵۸-۱۳۵۷ در این دوره شاهد بی‌نظمی در عرصه چاپ و نشر و فقدان قانون مطبوعات بودیم، در این فضا آزادی مطلق، هجو پا گرفت. از ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۶۳ که گل آقا «دو کلمه حرف حساب» را در روزنامه‌ی «اطلاعات» شروع می‌کند، نشریات طنز تعطیل شدند و فضای سیاسی به طبع شرایط و جنگ سخت‌تر می‌شود. نویسندگان طنز وارد عرصه‌ی فکاهیات می‌شوند و بار سیاسی طنز در آثار آنان کمتر می‌شود و تبعه سیاسی در آثارشان رنگ می‌بازد. صدر دوران پس از خرداد ۱۳۷۶ را زمان طرح گفتمان‌های روزآمد و درنوردیدن خط قرمزها در طنز دانسته و معتقد است دوم خرداد کمک زیادی به رشد طنز سیاسی اما مناقشه‌آفرین کرد. صدر، علت این مسأله را نبود جریان طنز زنانه پس از انقلاب اسلامی می‌داند، حتی در نشریه‌ی گل آقا جریان طنز زنانه شکل نگرفت. علی‌رغم این که زنان حضور پررنگی در این نشریه داشتند. به گفته‌ی او حضور زنان در این عرصه بدلیل نیاز شدید جامعه به طرح مسائلی است که تنها از عهده‌ی نگاه موشکافانه‌ی زنان برمی‌آید.

۳-۲- مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر

رئالیسم انتقادی در ادبیات، مکتبی است که با نگاهی منتقدانه پا به عرصه‌ی وجود گذاشت و نوشته‌های آن مجسم‌کننده وضع توده‌ی مردم است، که روایتی واقعی و باورپذیر از زندگی به دست می‌دهد و مشکلات موجود اجتماعی را به تصویر می‌کشد. نویسنده‌ی این مکتب به انتقاد از جامعه و بررسی مسائل اجتماعی پرداخته و برای تغییر آن تلاش می‌کند. رویا صدر بعنوان یک رئالیست انتقادی به دنبال نشان دادن تناقض‌ها و تمام جنبه‌های جامعه با تکیه بر تاریکی‌ها، زشتی‌ها، فسادها، تلخ‌کامی‌ها، رنجش‌ها و خفقان اجتماعی پیرامون خود هست. اینک به بررسی و تحلیل برخی ازین نمونه‌ها در آثار صدر می‌پردازیم:

۳-۲-۱- تحقیر و کوچک‌نمایی: بنیادی‌ترین شیوه و ابزار طنزنویس، تحقیر و کوچک‌شمردن است و به نوعی بی‌ارزش کردن فرد یا گروه از طریق بدجلوه‌دادن قد و قامت یا شأن و مقام اوست. چرا که «اغلب، مردم یا به مقام و منزلت خود می‌بالند یا به ثروت و دارایی و شاید قدرت جسمانی و یا زیبایی و ... که طنزپرداز با تحقیر و کوچک کردن اشخاص پر مدعا، آنان را متنبه می‌سازد.» (پلارد، ۱۴۰۲: ۳۴)

صدر در نوشتارهای طنزش برداشت‌های خویش و گاه نگرش‌های برخاسته از نظر مردمان جامعه را با شگردی زیرکانه، روشن و بی‌پروا با کوچک‌نمایی و گاه تحقیر افراد مورد نقد خویش به بی‌ارزش نمودن آنان می‌پردازد و در این جایگاه از کوچک و بزرگ و گاه افراد موثر و دست‌اندرکار را نسبت به گفتار و رفتارشان بازخواست می‌نماید. چرا که او بر این باور است که تاثیر طنز بر روابط اجتماعی، فرصت‌های ارزشمندی ایجاد می‌کند که اهالی دانش و فرهنگ می‌توانند در این فضای مغتنم به دور از چهارچوب‌های دست و پاگیر و بی‌واسطه به طرح مشکلات و در میان گذاشتن دیدگاه‌های‌شان بپردازند: «قرارداد ۲۵ ساله راهبردی با چین؛ آنکه گفت آری، آنکه گفت نه.»

علیرغم اینکه مفاد قرارداد ۲۵ ساله راهبردی با چین هنوز روشن نیست و نمی‌توان راجع به آن دقیق اظهارنظر کرد، ولی وقتی مسئولین و برخی رسانه‌های خاص! از آن دفاع می‌کنند، مردم که طی سالها دیگر به چشم خودشان هم اعتماد ندارند، حرف‌هایشان را این‌طوری تفسیر می‌کنند:

+مسئولین: در رابطه با این سند شایعات را تکذیب می‌کنیم، حرف‌هایی که می‌زنند صحت ندارد.

یعنی: احتمالاً کاسه‌ای زیر نیم کاسه است.

+خیال مردم از هر جهت راحت باشد.

یعنی: مردم همچنان نگران باشند.

+مذاکرات سه سال است که در جریان است و چیز جدیدی نیست.

یعنی: ما خودمان تصمیم می‌گیریم و به مردم ربطی ندارد که داریم قرارداد می‌بندیم.

+مواضع ما به چین نزدیک‌تر است و منطقی است که با چین رابطه داشته باشیم.

یعنی: ما به خاطر مواضع مان ایزوله‌ایم و چاره‌ای نداریم جز اینکه با چین رابطه داشته باشیم.

+امروز مناسب‌ترین شرایط را برای تقویت همکاری‌های راهبردی با چین داریم.

یعنی: امروز شرایط مان افتتاح است و مجبوریم با چین معامله کنیم.

+از نظر فرهنگی با چین دیدگاه‌های مشترک زیادی داریم که می‌تواند به انتقال تجربه منجر شود و ما

با کمک چین توسعه فرهنگی خواهیم داشت.

یعنی: با کمک الگوی توسعه چینی، محدودیت‌های فرهنگی و امنیتی را سفت و سخت‌تر خواهیم

کرد.

+چین به‌رغم تحریم‌های آمریکا از ایران نفت خریده است.

یعنی: چین در شرایط تحریم لطف کرده و نفت ما را ارزان خریده و پولش را گرو نگه داشته است.»

(صدر، ۱۴۰۱: ۱۴-۱۶).

صدر در این شگرد با زیر سوال بردن مفاد قرارداد چین خواسته است با کوچک‌نمایی برخی سخنان و برداشت‌های آنان از این قرارداد نقدی اساسی به پاسخگویی درست و شایسته درباره آن به مردمان جامعه از مسئولان داشته باشد.

۲-۲-۳- تشبیهات طنزآمیز: بسیاری از نویسندگان و شاعران طنزگو برای بیان مقاصد خود از تشبیهات سودجسته‌اند. «چراکه با گفتار آشکار یا بدگویی، ریشخند مستقیم بزرگان و دست‌اندرکاران را کاری ناممکن می‌دانند. دوم این که با این نوع تشبیه کردن، فرد را از جایگاه والا و شأن خیالی خودشان فرو می‌کشند و با لحنی انتقادی و طنزآمیز، سوژه‌ی موردنظرشان را به هر آنچه آن ویژگی را دارد و یا در آن سرآمد است، تشبیه کرده‌اند.» (خرم‌شاهی، ۱۳۹۸: ۵۰)

صدر هم در نوشتارهایش از این شگرد بسیار الهام گرفته و گاه با تشبیهات طنزآمیز بیان خود را و برداشت‌های ذهنی‌اش را بر صفحه‌ی کاغذ تصویرسازی نموده است. او بر این باور است که با ایفای نقش انتقادی در ارتباط با سوءمدیریت‌ها و ندانم‌کاری‌ها که هدف طنز است، در حد توانش با مطالب طنزش بتواند به مخاطب کمک کند تا در شرایط سخت ذهنش قدری نفس بکشد و بیاساید:

__ «اندر احوال شباهت‌ها

* شباهت آسانسور با مسئولین مملکت؟

- هر دو اگر ارتباطشان با بالا قطع شود، محکم به زمین می‌خورند.

* شباهت آسانسور با مدیران مملکت؟

- هر دو در صورتی بالا می‌روند که به جایی وصل باشند.

* شباهت مردم با بیل از دید مسئولین؟

- هر دو باید فشار بالای سرشان باشد.

* تشابه وعده‌های مسئولین با چک برگشتی؟

- روی موجودی هیچ کدام نمی‌شود حساب کرد.

* تشابه تصمیمات مهم مملکتی با طفل سرراهی؟

- مسئولیت هیچ کدام را کسی نمی‌پذیرد.

* شباهت امنیت ملی با کش شلوار؟

- هر دو را در صورت تنگنا و مشکل، می‌توان دراز کرد.

* شباهت قانون با آفتابه؟

- استفاده از هر دوی آنها پشت درهای بسته انجام می‌گیرد و به همین علت نتیجه، خدشه‌پذیر است.

* شباهت رأی دادن مردم در انتخابات با کفن و دفن؟

هر دو از محدود دفعاتی هستند که در آن تمام اقشار جامعه به رسمیت شناخته می‌شوند.» (صدر، ۱۴۰۰: ۹۲-۹۱)

تشبیهات طنزآمیزی که صدر با هدف لطافت بخشیدن به نوشتارش از آن بهره‌مند شده‌است، بیشتر با بیانی سخره‌آمیز همراه شده و با وارد کردن تلنگرهایی در قالب تشبیه مضمون پیام خویش را به خواننده رسانده‌است.

۳-۲-۳- نادانی و کودن‌نمایی: یکی از شیوه‌های رایج در طنزگویی «تحامق» و به اصطلاح به علم بدیع «تجاهل‌العارف» است که بسیاری از تیزهوشان و نکته‌سنجان زمانه چون بهلول، ملانصرالدین، جوحی و... که عیب‌ها و مفاسد اجتماعی را نمی‌توانستند صریح بیان کنند، خود را به حُمت و نادانی می‌زدند تا در برابر انتقادهای کوبنده‌ی خود مورد بازخواست قرار نگیرند. علی اصغر حلبی می‌نویسد: «اینان مردمانی ابله و کودن نبوده‌اند، برعکس، بسیاری از آن‌ها بسیار هوشمند بوده‌اند و در شناخت بیماری‌های اجتماعی و نابسامانی‌های روزگار و زمانه‌ی خود، از مردم عصر بصیرتر و بیناتر بودند.» (حلبی، ۱۳۹۸: ۶۶-۶۷)

در بکارگیری این شگرد صدر معتقد است با طنز می‌توان نسبت به موضوع‌های مختلف اعتراض نشان داد یا ناهنجاری‌ها را به تصویر کشید. اگرچه استفاده از زبان طنز و شوخی باید در چارچوب اصول و قواعدی باشد و از هر طریقی نمی‌توان مردم را خندان و بعد روی آن نام طنز گذاشت، بلکه در طنز باید اخلاق، رعایت، حرمت‌ها حفظ و به دنبال رشد جامعه بود و از تمسخر دوری جست.

«برق‌ها و آدم‌ها

یک مسئول بهداشت: چقدر به گرما التماس کردیم که دیر بیاید و ملاحظه قطع برق را بکند؟ گوش نداد. همین شد که می‌بینیم.

یک تعمیرکار وسایل برقی: این قطع برق برای مردم عزیز ما نعمت است.

یک مسئول ستاد مبارزه با کرونا: از بیماران عزیزمان می‌خواهیم که در بیمارستان و خانه از دستگاه‌های اکسیژن استفاده نکنند تا مزارع بیت کوبین ما بتوانند این حجم از مصرف برق را تحمل کنند.

یک کاندیدای ریاست جمهوری: برق را سر سفره مردم می‌آورم. شعار من: هر ایرانی، روزی ۴۸۵۲۳ مگابایت برق.

یک نماینده مجلس: اگر در وین قاطعانه برخورد می‌کردیم در تهران قطعی برق نداشتیم.

یک شبکه هوشمند اطلاع‌رسانی قطع برق: با گرم‌تر شدن هوا فاز پنجم «شبکه‌ی هوشمند اطلاع‌رسانی

وصل برق» توسط متخصصان داخلی راه‌اندازی خواهد شد.

یک مسافر: اگر قطع کردن برق چیزی را عوض می‌کرد وصلش نمی‌کردند.

یک طرف گفت و گوی تلویزیونی: متأسفانه ابرها تمام ظرفیت‌هایشان را فعال نکردند که امیدواریم با باروری این عزیزان مشکل برطرف شود و اینکه می‌گویند کمبود برق به دلیل توقف سرمایه‌گذاری و فرسودگی شبکه‌ی توزیع و تولید است، مزخرف می‌گویند و شایعه است و همه‌اش زیر سر ابرهاست. یک انیشتین: نتیجه قطع برق نسبی است؛ بستگی دارد که ساکن پاستور باشی یا یک جای دیگر.» (صدر، ۱۳۹۹: ۱۱-۱۳)

صدر در بکارگیری این شگرد طنز به آنان که بهلول‌وار خویش را به نادانی می‌زنند تا در برابر انتقادهای کوبنده بازخواست نشوند، برمی‌تابد و اعتراضش را در پوشش این شگرد به زیبایی بیان می‌نماید.

۳-۲-۴- خراب کردن نمادها: بی‌شک زبان و ادبیات هر ملتی برای خود نمادها و نشانه‌هایی دارد که هر یک از آنها معرف کسی، چیزی و یا قشری است. «مثلاً قاضی نماد دادخواهی، سلطان نماد ظل‌الله، صوفی نماد تارک مادیات و... است و هرگاه منتقد در هر یک از این‌ها صفات ضد معرف آن ببیند، به تخریب نمادها می‌پردازد.» (فرجیان و نجف‌زاده بارفروش، ۱۳۹۶: ۱۰۹)

رویا صدر به‌عنوان طنزپرداز، رفتارهای جالب و متفاوتی از آدم‌های اطرافش در مواجهه با رویدادهای گوناگون دیده است. او در طنزهایش از زبان آدم‌های مختلف و زاویه دید آنها کرونا را روایت کرده است.

از دیدگاه او یکی دیگر از نکات قابل توجه در دوران کرونا، آدم‌هایی‌اند که از پشت ماسک، قابل شناسایی نیستند.

__ «حماسه واکسن کرونا در کتیبه تاریخی چند قرن بعد

منم خدمتگزار مردم در ایران* و منظومه شمسی و کهکشان‌ها* من گوید که کائنات با ماست* و ابر با ماست* و باد با ماست* و فلک با ماست* در زمان من، رعیت کرور کرور کرونا گرفت* از چین و ماچین* به حول و قوه الهی* من گوید که ستاد مبارزه با کرونا درست کرد* و بسیج ملی مبارزه با کرونا درست کرد* و رزمایش مبارزه با کرونا درست کرد* واکسن آمریکایی و غربی ممنوع، خودمان امکاناتش را داریم* چشم دشمن را کور کردیم* ما واردات واکسن را سامان دادیم* این سامان که ما قرار دادیم، از مغزمان تراوش آن آورده شد* و از حکومت دایناسورها تا به حال این تراوش سابقه نداشت* ما گودبرداری کردیم* و سوله ساختیم* و کلنگ زدیم* برای واکسن* تا چشم حسود کور شود* و کار راست شود* و ریست شود* ای رعیت! کار من به دیدت ناپسند نیاید* مرا حکومت بپایاد* که شما را تا آسمان هفتم و عرش اعلی بالا ببرم...» (صدر، ۱۴۰۰: ۲۱-۲۲)

رویا صدر، گاه با تخریب و بی‌ارزش نمودن نمادها تلاش بر آن دارد تا به فضای نوشته‌هایش رنگ طنز بدهد و با بیانی محاوره‌گونه که خود نیز یکی از شگردهای طنزپردازی می‌باشد در کنار زبان رسمی نوشتارش را با طنز آمیخته می‌کند، به گونه‌ای که تمسخر و خنده از محتوای آن به راحتی دریافت می‌شود.

۳-۲-۵- بزرگ‌نمایی و اغراق

منظور بزرگ کردن مطلبی غیرجدی و بی‌اهمیت است یا بزرگ کردن چیزی بیش از حد معمول آن می‌باشد که در واقعیت با عقل و منطق سازگار نیست. «اغراق، تصرف در واقعیت است. اگر در توصیف صفات کسی، ویژگی‌های چیزی یا بیان حالتی واقعیت را کم و زیاد کنید، اغراق کرده‌ایم. این تصرف در واقعیت هم می‌تواند در قالب بزرگ‌نمایی باشد، هم در قالب کوچک‌نمایی.» (جوادی، ۱۴۰۱: ۵۱)

در آثار صدر، اغراق یکی از بهترین، مهم‌ترین، قشنگ‌ترین، موثرترین و بانمک‌ترین شگردهای طنزپردازی است که برای نشان دادن ناهنجاری‌های روزمره از آن بهره‌مند شده است.

— «دکتر علی اکبر ولایتی و کتاب‌های تازه

گویا آقای علی اکبر ولایتی خدا را شکر در کنار احراز مسئولیت‌های ریز و درشت در طول زندگی‌شان از جمله ۳۷ مسئولیت هم‌زمان، مؤلف پرکاری هم هستند. ایشان تاکنون موفق شده‌اند بیش از ۱۷۰ جلد اثر پژوهشی در حوزه‌های تاریخ و جغرافیا و طب و ادب و فرهنگ و تمدن اسلام و ایران و جهان و سیاست خارجی و داخلی و سایر مسائل بشری تألیف کنند. در همین راستای تولید انبوه علم و دانش، با توجه به سابقه‌ی مسئولیت‌ها و تألیفاتشان آثار زیر را در دست تألیف و انتشار دارند:

— خودآموز خوانش صحیح اشعار خواجه حافظ شیرازی

— روابط بورکینافاسو و جزایر لانگرهانس با تکیه بر عین القضاة همدانی

— سهم سعدی شیرازی در مسائل امروز سازمان ملل متحد و شاخ آفریقا (به زبان سریانی در ۴ جلد)

— نگرش طبی به اثنی عشر و غده هیپوفیز در رسایل ابوسعید ابوالخیر

— فراخ‌اندیشی در جهازهاضمه از نگاه ابن عربی

— تأثیر فرهنگ غرب بر اشعار آدم ابوالبشر

— بررسی تطبیقی سفرنامه‌ی ابن بطوطه و علی اکبر ولایتی (با مقدمه استاد دکتر ناصر خسرو قبادیانی)

— مقایسه محتوایی فیه مافیه مولانا و طب داخلی هاریسون (با همکاری اثیرالدین اخسیکتی)

— یک پسر چند تا برج می‌سازد؟ (رمان برای نوجوانان)

— سبک هندی و دوره بازگشت از سفر چین و ماچین

— اپیدمیولوژی قیلوله در فنومنولوژی سنتی و صنعتی از دیدگاه عطار نیشابوری

— دانشنامه‌ی راهبردی دانشگاه‌های آزاد از عصر حجر تا بحال (۴ جلد)

و غیره...» (صدر، ۱۳۹۸: ۳-۵)

در نمونه‌ی آورده‌شده خانم صدر با اشاره به آقای ولایتی بعنوان یکی از شخصیت‌های مشهور و تاثیرگذار کشوری با بکارگیری از شگرد بزرگ نمایی و اغراق همراه با بیان محاوره‌ای با ظرافت‌های خاص زنانه به شکل هرچه بانمک‌تری برای نشان دادن ناهنجاری‌های روزمره از آن بهره‌مند شده و گاه این نمک به شوری بیش از حد در نوشتارش درآمده است.

۶-۲-۳- پارادوکس یا متناقض‌نما: پارادوکس به معنی ضد و نقیض بودن، ناهمتمایی و ناسازگاری است. معادل فارسی آن هر امر خلاف عرف، که متناقض بنماید و در ادبیات جمله‌ای خبری است که در ظاهر، خود را نقض می‌کند، اما در پس معنای ظاهری، حقیقتی را نمایان می‌کند. «پارادوکس از دیدگاه ادیبان از بهترین صناعات ادبی و از رایج‌ترین ابزار نقد ادبی، به شمار می‌رود که ماهیت پیچیده و مبهم و متضاد انسان را بیان می‌کند. «پارادوکس گر چه در دوره‌های مختلف اصلی‌ترین کارکرد خود را در ساخت شعر نشان داده است، اما در ساخت طنز هم به عنوان ابزاری کارآمد مورد استفاده‌ی طنز نویسندگان قرار گرفته است.» (صلاحی، ۱۴۰۲: ۲۸)

رویا صدر براین باور است که این مدل به چالش کشیدن در گفتمان طنز هم خالی از خطر نیست و در بسیاری از مواقع اصطکاک‌های ناراحت‌کننده‌ای به همراه داشته و دارد ولی به طور کلی چنین شیوه‌ای نشان از بلوغ هنری طنزپردازان دارد و هرچه پیش می‌رویم هم ارتقاء می‌یابد.

«متن قرارداد ۲۵ ساله با چین به دو زبان

عده‌ای مغرض معاند خودباخته تحت عنوان: «افکار عمومی» بهانه آوردند که: «متن قرارداد با کشور همفکر و دوست و برادر و دلسوز به حال ایران، چین کمونیست را منتشر کنید تا بدانیم چه قرار است بر سرمان بیاید.» غافل از آنکه با یک سرچ ساده گوگلی، می‌توان متن قرارداد را به دو زبان فارسی و چینی دید و مقایسه کرد و گذاشت «افکار خصوصی» به مملکت‌داری‌شان برسند.

*این هم «متن قرارداد» به دو زبان فارسی و چینی

— زبان فارسی متن قرارداد 合同文本 — زبان چینی

۳-۲-۷- جواب‌گویی: «یکی از انواع تفننات شاعرانه در ادبیات فارسی، جواب‌گویی است و در نزد شاعران، جواب شعر را به شعردادن است و تقریبین مرادف اصطلاح تتبع و استقبال است و آن شعرهایی است که شاعران فارسی‌گو به پیروی شاعران بزرگ و سرآمد هم‌عصر یا پیش از خود سروده یا جواب

گفته‌اند که در آن عموم افاده‌ی معنی هم‌سری و برابری، بلکه تفاخر و برتری می‌کنند که در آثار اغلب شاعران چون خاقانی، رشیدالدین وطواط، مسعود سعد، امیر معزی و... فراوان است و مولانا نیز در غزلی با ذکر واژه‌ی (مجابات) به استقبال قطعه‌ی مجیرالدین بیلقانی رفته است که در چنین مواردی معنی تتبع به خود می‌گیرد. این مجابات مجیر است در آن قطعه که گفت: بر سر کوی تو عقل از دل و جان برخیزد.» (صلاحی، ۱۳۹۸: ۲۳۴)

با نگاهی به نوشته‌های صدر درمی‌یابیم، هر کس به اقتضای فکر و سلیقه و نگاه خود، از طنز توقعی دارد؛ مثلاً مدیران و صاحب‌منصبان توقع دارند که طنز، بیانگر خدمات و کرامات آنها باشد و از قدرناشناسی مردم و رقیبان و دشمنان‌شان انتقاد کند. سخنرانان و نصیحت‌کنندگان خوش‌سخن و خوش‌خیال، می‌گویند که طنز خوب باید آموزنده باشد.

— «واکسن کرونا در یک پرده و نصفی

-سلام قربون... واکسن ماکسن چی تو دست و بالتون دارید؟

-می‌خواستی یه ذره دیرتر بیای مرد حسابی! همه اومدن و خریدن و بردن و پوشیدن تو تازه دنبالش

که چه جور واکسنی انتخاب کنی؟!

-و الله مردم ما خودشون انتخاب کردند که اینجوری زندگی کنند. ما هم تابع حرف مردمیم.

-و الله اگه تائید شده شو بخوای که یه فایزر دارم یه مدرنا... ایناهاش. خودم بردم خونه خانوم بچه‌ها

استفاده کردن راضی‌ام. تأیید و امتحانش کردن که می‌گم.

-کجاییه؟

-آمریکاییه.

-نه. ملت عزیز و فهیم ما اگر شده بمیرند جنس آمریکایی استفاده نمی‌کنند. توی این واکسن

آمریکاییا دوربین کار می‌ذارن گلاب به روتون هر کاری مردم ما بکنن اجنبیا می‌بینن خوبیت نداره...

دیگه چی داری؟

-یکی هم دارم سوئدیه... تن خورش خوبه. امتحانش کردن. گفتن استاندارده.

-استاندارد-مستانداردو ولش کن... اروپایی نمی‌خوام... چیز دیگه‌ای تو دست‌وبالت نیست؟

-والله حالا که شما گفتی یادم اومد... راسیاتش زیر پستوه... آهای پسر! اون واکسن روسیه‌رو کجا

گذاشتی؟! آها!... ایناهاش... این زیرمیرا بوده کسی به اون صورت طالبش نشده... اصلاً لامروتا امتحانم

نکردن بینن چجوریه... از خوش‌شانسی مردم‌تونه که کسی تا حالا به اون صورت سراغش نیومده و گرنه

مثل فایزر و مدرنا اگه سازمان بهداشت جهانی خبردار شده بود و تأییدش کرده بود تخمشو ملخ خورده

بود...

-بله. ما اصولاً ملت خیلی خوش‌شانسی داریم... حتماً این واکنس برادر انقلابی و ولایت‌مدارمون باید چیز خوبی باشه...

-خب فرمایش دیگه نداری؟

-نه. دو سه بسته ازون فایزر-مایزر و مادونا-مدرنا هم بذار کنار برا خودمون و خانواده‌مون. بچه‌ها می‌یان می‌برن. سلامت خودمون و خانواده‌مون جهنم... همون هایزر-فایزر از سرمون زیاده ولی حاضر نیستیم یه مو از سر مردمون کم بشه...

#واکنس-تأییدشده-بخرید.» (صدر، ۱۴۰۰: ۸-۱۰)

۲-۳-۸- مناظره: «یکی دیگه از شگردهای ادبی در شکل‌گیری طنز، مناظره است که گاه دو دشمن و یا پدیده‌هایی در مقام دو دشمن با یکدیگر نزاع و پیکار کرده‌اند و معمولاً هر کدام با خودستایی و تحقیر و زبون‌ساختن دیگری سعی در مغلوب کردن او دارد. طنز، دستمایه‌ی بیان سختی‌های اجتماعی بوده است. هنوز هم در متن جامعه، طنز طرفداران خود را دارد و لبخند و تعمق را به چهره و فکر آدم‌ها وارد می‌کند و کسی هم متعرض این مسأله نمی‌شود.» (نیکوبخت، ۱۳۸۰: ۳۹)

صدر در آثارش به شکلی هنرمندانه، کنش‌های خنده‌آور را دستمایه‌ی آفرینش گفتگوهای طنز قرار داده و با هنرمندی زنانه‌ای این گفتگوها را با صراحت بیان تصویرسازی کرده‌است.

_ «المپیک و خواهران

در راستای خیلی مسائل، سوالات زیر را از یک منبع موثق پرسیدیم و ایشان جواب دادند.

** آیا حضور خواهران گرامی در بازی‌های حماسی و غرور‌آفرین و دشمن‌شکن المپیک مجاز

است؟

حضور این همشیره‌های محترمه اگر موجب مفسده باشد، ممنوع و در غیر این صورت، غیرمجاز است و

اولی بر ترک حضور آنان در هر انظار عمومی اعم از داخلی و خارجی است.

** با توجه به این که در رژه‌ی بازی‌های المپیک، خواهران و برادران ورزشکار به حالت مختلط

شرکت می‌نمایند، حضور ورزشکاران ایرانی در این مراسم چه حکمی دارد؟

-باید با این مسأله به صورت نرم‌افزاری و سفت و سخت‌افزاری کار کنیم و در راستای ارائه‌ی

الگوهای نو به جهانیان، باید بین خواهران و برادران ورزشکار هنگام رژه، پاراوان یا پرده‌ی متحرک نصب گردد.

** تکان دادن سر و دست و گردن خواهران ورزشکار هنگام رژه در برابر احساسات تماشاچیان

چه صورتی دارد؟

-خواهران محترمه نباید خودشان را در ملا عام تکان بدهند و لو نیم‌درجه ریشتر در برابر احساسات تماشاگران.

**سوالات دیگری هست که...

-ما متاسفانه وقتمان محدود است و باید برویم روی مدل و الگوی پوشش خواهران و برادران ورزشکار در کل عالم وجود طرح بدهیم. سوالات دیگر باشد برای بعد...» (صدر، ۱۳۹۹: ۱۳-۱۶)

ایجاد موقعیت طنز از رهگذر مناظره، یکی دیگر از مضامین مهم طنز در نوشته‌های صدر است. او در این عبارات به خواندنی‌ترین شکل، به نقد از زوایای مختلف پرداخته و گاه با پوششی از مصلحت، پرده از ابهام و رفتارهای باب شده در جامعه برمی‌دارد و رک‌وراست با آوردن ابیاتی از شاعران به موضوع مورد نظر خویش اشاره می‌کند. در این میان می‌توان صدر را دنباله‌رو سنت تاریخ ادبیات کلاسیک در نقل عبارات و نکات مربوط به نادان نماها دانست.

۳-۲-۹- نقیضه: در لغت از ریشه‌ی نقض به معنی شکستن (عهد و پیمان)، ویران کردن (بنا) و مقابل ابرام است. «در اصطلاح شعری به معنی واژگون‌یه جواب گفتن شعر کسی است. در عرف ادبی، نقیضه به نوعی تقلید مسخره‌آمیز ادبی گفته می‌شود، که شاعر یا نویسنده از سبک و قالب و طرز نویسنده یا شاعری تقلید می‌کند، ولی به جای موضوع‌های جدی و سنگین ادبی در اثر اصلی، مطالبی کاملن مغایر و کم‌اهمیت می‌گنجاند تا در نهایت اثر اصلی را به نحوی تمسخرآمیز جواب گفته باشد و در واقع ویژگی اصلی آن، عدم هماهنگی و تناسب میان موضوع و سبک است. همین ناهماهنگی موجب ایجاد جنبه‌های طنز می‌شود.» (غلامی، ۱۳۹۴: ۱۲)

در نوشته‌های صدر، نقیضه‌نویسی، یکی از راه‌های طنزآفرینی است. در نگاه اول، نقیضه‌نویسی خیلی ساده به نظر می‌رسد؛ از رایج‌ترین شیوه‌های نقیضه‌نویسی در نثر، تذکره‌نوشتن است. صدر با تشریح و بررسی برخی ابیات شاعران، با نقض کردن یک دسته از مفاهیم و برداشت‌های شعری در برابر آنها با نثری طنزگونه قلم می‌زند به نحوی که با خواندن آن، اثر اصلی در ذهن تداعی شود:

_ «دیپلماسی و میدان در اشعار حافظ

براساس پژوهش‌های ادبی، تقابل میان دیپلماسی و میدان به‌عنوان دو گانه‌ی ادبیات سیاسی، در روزگار خواجه حافظ شیرازی، نقل محافل بوده و این شاعر بزرگ بارها در غزلیاتش به آن اشاره کرده است. در این میان اولویت میدان بر دیپلماسی، گفتمان رایج به‌شمار می‌آمده است. شواهدی در غزلیات این شاعر بزرگ وجود دارد که مدعای ما را تأیید می‌کند که در زیر به آن‌ها اشاره می‌کنیم:

*شکرشکن شوند همه طوطیان هند/ زین قند پارسی که به بنگاله می‌رود

در این بیت قند مخفف سمرقند است و منظور از قند پارسی، همان سمرقندی‌ها هستند که در راستای بسط قدرت و نفوذ در منطقه به بنگاله هندوستان اعزام شده‌اند. با استناد به مصرع اول می‌توان گفت حجم کمک‌های سمرقند به بنگاله چنان زیاد بوده که حتی طوطیان هند نیز از این خوان نعمت تا سرحد ابتلا به دیابت برخوردار شده بودند. از حال‌وروز رعیت سمرقندی اطلاعی در دست نیست.

*هواخواه توام جانا و می‌دانم که میدانی / که هم نادیده می‌بینی و هم ننوشته می‌خوانی
شاعر در اینجا به فرمانده میدان می‌گوید که من هواخواه تو هستم و می‌دانم که تو در میدان هستی و بنابراین صاحب کراماتی. شارحان احتمال می‌دهند که قاعده در عصر حافظ آن بوده که نامبردگان می‌بایستی مدام روی سر مردم حلوا حلوا شوند.

*الا ای دولت طالع که قدر وقت میدانی / گوارا بادت این عشرت که داری روزگاری خوش
شاعر در اینجا خطاب به دولت طالع (نسخه پنجاب: دولت تابع) می‌گوید: ای دولتی که به وقتش در میدان هستی، این عیش و عشرت و خوشی و ثروتی که به آن رسیده‌ای گوارای وجودت باد. حضرت حافظ در این شعر گوشه چشمی به این بیت از نظامی گنجوی در منظومه خسرو و شیرین دارد که آن را خطاب به میدان سروده و نشانگر شرایط واگذاری پروژه‌های گرد و قلمبه قرن ششم منتسبین به میدان نیز هست:

یقین میدان که گر سختی کشیدی، از آن سختی به آسانی رسیدی
نظامی گنجوی نیز در این بیت تلویحاً به ثروت و مکتبی اشاره می‌کند که فعالین میدان به آن رسیده‌اند و اسناد آن در ردیف‌های بودجه زمان حضرت حافظ هم موجود است. (صدر، ۱۳۹۸: ۲۱-۲۳)
در آثار رویا صدر، نمونه‌هایی از نقیضه سازی (دگرگونی در محور جانشینی) برخی عبارات دیده می‌شود، که رسالت بیان کردن آن، ریشخند و به سخره گرفتن الگوی اصلی می‌باشد.

۳-۲-۱۰- کنایه: کنایه، جمله یا عبارتی است که یک معنای ظاهری دارد، ولی ما با معنای ظاهری‌اش چندان کاری نداریم! درواقع به صورت غیرمستقیم چیزی گفته است که ظاهراً نگفته است. غیرمستقیم گویی کنایه علاوه بر زیباتر کردن مضمون، موجب کشف می‌شود. «کنایه بهترین شگردی است که طنزپردازان در مواقع خطرناک از آن استفاده می‌کنند. یکی از جذایب‌های طنز، با کنایه سخن گفتن است. استفاده از کنایه می‌تواند طنز را زیباتر، جذاب‌تر و بانمک‌تر کند. البته همه‌ی این‌ها به توانایی طنزپرداز بستگی دارد، که چطور از کنایه استفاده کند. مستقیم گویی علاوه بر اینکه هنری نیست، گاهی می‌تواند موجب ناراحتی شود. کنایه، هم از ناراحتی جلوگیری می‌کند، هم باعث ایجاد صمیمیت می‌شود.» (جوادی، ۱۴۰۱: ۷۴)

صدر معتقد است کنایه، بهترین شگردی است که طنزپردازان در مواقع خطرناک از آن استفاده می‌کنند. به نظر او یکی از جذابیت‌های طنز، با کنایه سخن گفتن است. استفاده از کنایه می‌تواند طنز را زیباتر، جذاب‌تر و بانمک‌تر کند. البته همه‌ی این‌ها به توانایی طنزپرداز بستگی دارد که چطور از کنایه استفاده کند. مستقیم‌گویی علاوه بر اینکه هنری نیست، گاهی می‌تواند موجب ناراحتی شود. کنایه هم از ناراحتی جلوگیری می‌کند، هم باعث ایجاد صمیمیت می‌شود.

مثال: «کنایه به روش حکومت داری (برق و آدم‌ها)

«یک کاندیدای ریاست جمهوری: برق را سر سفره مردم می‌آورم. شعار من: هر ایرانی، روزی ۴۸۵۲۳ مگابایت برق.»

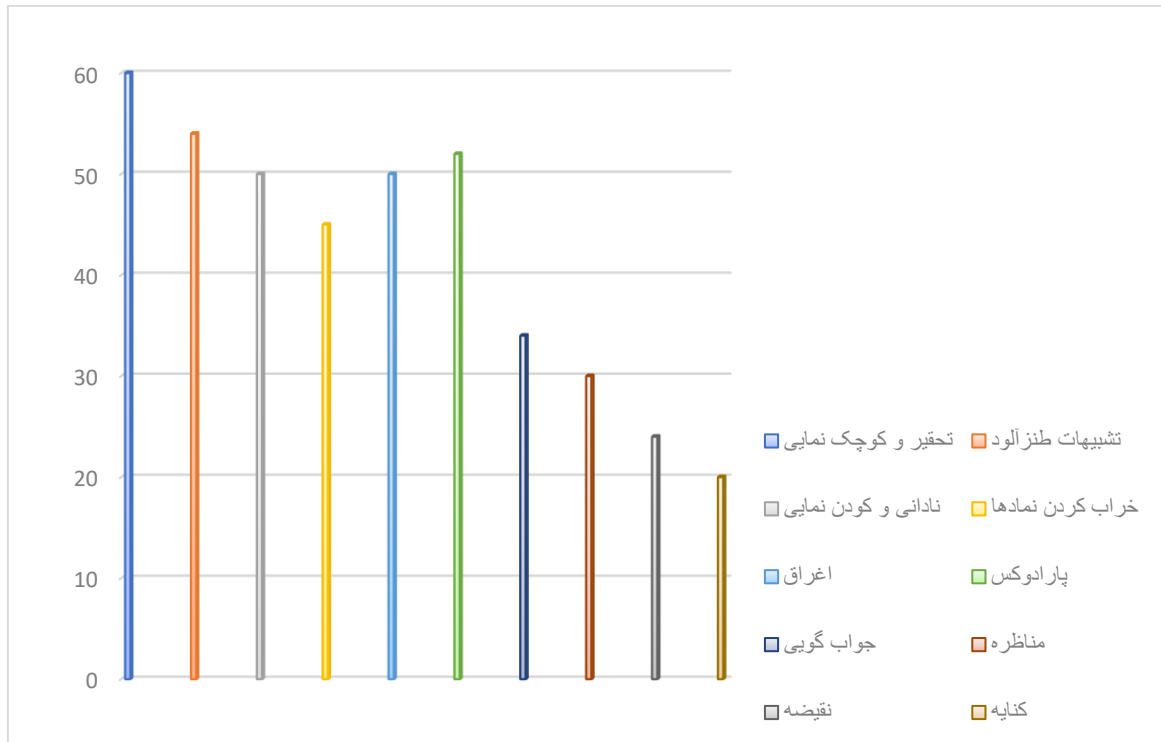
یک نماینده مجلس: اگر در وین قاطعانه برخورد می‌کردیم در تهران قطعی برق نداشتیم.
یک مسئول دلسوز: شطرنج‌بازان ما، در این شرایط تحریم و قطع برق باید به باختن عادت کنند.
یک استراتژیست اقتصادی: راه‌حل مشکل خاموشی، عدم وابستگی به برق است.» (صدر، ۱۴۰۰: ۲۸-۳۰)

در طنز صدر، کنایه، نقشی هدایت‌کننده دارد و به بیانی ابزار اصلی انتقاد از دورویی هاست. نیشخندی پیچیده و مبهم که دو برداشت مخالف را در نظر دارد. رویا صدر با طنز کنایی بعنوان یکی از نمونه‌های برجسته طنزپردازی با چاشنی خنده کوشیده است تا همراه با نقش خنده بر لبان خواننده، به هدف اصلی نوشتارش که همان انتقاد است، دست یابد. با توجه به نمونه‌های انتخابی، کنایه‌ها گاه با طعنه‌هایی نیشدار بیان می‌شود که خواننده گزندگی آن را به‌خوبی احساس می‌کند.

۴- نتیجه‌گیری

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در زمینه‌ی بررسی مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر، می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت: واقعیت آن است که شکوفایی و رشد رئالیسم انتقادی به‌عنوان مردمی‌ترین و اجتماعی‌ترین بخش از ادبیات دوره‌ی معاصر از بستر مطبوعات بوده است و بررسی طنز معاصر، از رهگذر بررسی طنز مطبوعاتی امکان‌پذیر است. این بخش از طنز معاصر به تناسب رخدادهای سیاسی و شکل‌بندی آرایش نیروهای اجتماعی و نیز میزان آزادی بیان در قالب، زبان و مضمون در طی زمان دستخوش تغییر و تحول شده است و بررسی این تغییر و تحولات می‌تواند برای نسل حاضر، راهگشا باشد. رویا صدر یک طنزنویس سیاسی فعال است و با تدقیق و بررسی در آثار طنزآمیز فارسی می‌توان به این موضوع پی برد که اساساً در بعضی از آنها تنوع مضمون هست ولی تنوع قالب نیست. در نوشته‌های رویا صدر این تنوع را هم در قالب و هم در مضمون می‌بینیم. صدر به اصطلاحات زبان امروز وارد است و نثری روزآمد دارد. او می‌داند که جوانان امروزی چگونه حرف می‌زنند. او در

نقدهای طنزآمیز از شیوه‌ی پارودی یا به تعبیر اخوان ثالث نقیضه‌سازی استفاده کرده است. در این شیوه نویسنده با تقلید تمسخرآمیز از یک اثر جدی، پنبه‌ی آن را می‌زند. در واقع، صدر به خوبی توانسته است با نقیضه‌سازی، آفت‌های شعر امروز و مقالات تئوریک امروز را آشکار سازد. دغدغه‌ی رویا صدر بیش از آن که «موقعیت اجتماعی زن» باشد، دغدغه‌ی زبان است و چگونگی به کارگیری آن حتی در داستان‌هایی که به نظر بیشتر زنانه می‌آیند. شیوه‌ی طنزآفرینی «رویا صدر» نیز قابل توجه است. صدر روی توانایی خود در «نقیضه‌سازی» تاکید می‌کند. به همین سبب طنز او گاه خاص می‌شود. یعنی کسی که آشنایی با متون اصلی نداشته باشد، توانایی ارتباط با طنز خواننده شده را هم ندارد. از جنبه‌ی مثبت در این گونه طنزها ما با لودگی و طنزآفرینی با زور و ضرب روبه‌رو نیستیم. شاید گزافه باشد، اما در واقع ما با یک طنز پست‌مدرن روبه‌رو هستیم، که حاصل تداخل متن در حال خواندن با متن‌های خواننده‌شده پیشین است. این تباین و تشابه در همنشینی‌ها و جاننشینی‌هاست که طنز متن‌های «رویا صدر» را می‌آفریند. در اینجا مثل بیشتر مواقع طنز حاصل قرار گرفتن چیزی در جایی غیر آنجا باشد است. در طنز موقعیت این فرد است که در موقعیت مکانی متناقض قرار گرفته است. در فکاهه، مفهوم نابه‌جا است و در نقیضه این کلمات هستند که به بازی گرفته می‌شوند. مقاله‌ی کنونی جستاری بود در پاسخ به این سوال که مهمترین مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار رویا صدر کدامند؟ یافته‌های مقاله همانگونه که مشاهده گردید، نشان داد که ده مؤلفه‌ی تحقیر و کوچک‌نمایی، تشبیهات طنزآمیز، نادانی و کودن‌نمایی، خراب کردن نمادها، بزرگ‌نمایی و اغراق، پارادوکس متناقض‌نما، جواب‌گویی، مناظره، نقیضه و کنایه مهمترین مؤلفه‌های رئالیسم انتقادی با محوریت طنز سیاسی در آثار صدر می‌باشند. در پایان بر حسب اهمیت یافته‌های پژوهش، نویسندگان به ترسیم نمودار بسامدسنجی مؤلفه‌های ده‌گانه مبادرت خواهند نمود.

نمودار ۱- بسامدسنجی شگردهای طنز سیاسی در آثار رویا صدر (منبع: یافته‌های پژوهش)

منابع

- پلارد، آرتور، (۱۴۰۲)، «طنز»، ترجمه‌ی سعید سعیدپور، مرکز: تهران.
- پیروز، غلامرضا و کیانی، هاله، (۱۴۰۱)، «بازاندیشی انتقادی جریان‌شناسی ادبیات معاصر ایران (نقد و تحلیل کاربست مکتب‌های ادبی)»، طرح نو: تهران.
- جوادی، حسن، (۱۴۰۱)، «تاریخ طنز در ادبیات فارسی»، مروارید: تهران.
- حلبی، علی اصغر، (۱۳۹۸)، «تاریخ طنز و شوخ‌طبعی در ایران و جهان اسلامی»، بهبهانی: تهران.
- خرّمشاهی، بهالدین، (۱۳۹۸)، «طنز و تراژدی»، ناهید: تهران.
- خسروی، مهدی و امینی، علی اکبر، (۱۳۹۹). بررسی نقش سیاسی طنز در تقابل گفتمانی دولت و جامعه (مطالعه موردی: مجله توفیق در دوره پهلوی دوم). **مجله‌ی پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی**، دوره‌ی ۱۱، شماره‌ی ۴۴، صص: ۱۸۳-۲۰۲.
- خواجه‌سروی، غلامرضا و قائمی‌طلب، محبوبه‌سادات، (۱۴۰۱)، «تاثیر گفتمان‌های سیاسی بر طنز مطبوعاتی (تحلیل محتوای روزنامه کیهان ۱۳۷۶-۱۳۹۹)»، **ماهنامه‌ی جامعه‌شناسی سیاسی ایران**، دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۱۰، صص: ۲۰۷۵-۲۰۹۸.
- زارع، مرضیه؛ محمدی بدر، نرگس، کوپا؛ فاطمه و یزدانی، حسین، (۱۳۹۸)، «تحلیل و واکاوی شخصیت رئالیستی در نمایشنامه‌ی «باغ آلبالو»ی آنتوان چخوف، بر مبنای رئالیسم انتقادی»، **مجله‌ی پژوهش‌نامه مکتب‌های ادبی**، دوره‌ی ۳، شماره‌ی ۵، صص ۱۲۹-۱۵۵.
- صدر، رویا، (۱۴۰۱)، «اندیشیدن با طنز»، مروارید: تهران.
- صدر، رویا، (۱۴۰۰)، «یک، دو، سه، طنز»، مروارید: تهران.
- صدر، رویا، (۱۳۹۹)، «برداشت آخر»، سخن: تهران.
- صدر، رویا، (۱۳۹۸)، «بیست سال با طنز»، هرمس: تهران.
- صلاحی، عمران، (۱۴۰۲)، «طنز آوران امروز ایران»، چاپ دهم، مروارید: تهران.
- صلاحی، عمران، (۱۳۹۸)، «خنده‌سازان و خنده‌پردازان»، چاپ سوم، علمی: تهران.
- غلامی، ابوالقاسم، (۱۳۹۴)، «طنز و طنزپردازی»، رسانه: تهران.
- فرجیان، مرتضی؛ نجف‌زاده بارفروش، محمدباقر، (۱۳۹۶)، «طنزسرایان ایران: از مشروطه تا انقلاب اسلامی (جلد ۱)»، قلم: تهران.
- فزلسفلی، محمدتقی و ستاری، رضا، (۱۳۹۹)، «بازتاب سیاست در نظریه‌ی رئالیسم انتقادی گئورگ لوکاچ»، **مجله‌ی پژوهش‌نامه مکتب‌های ادبی**، دوره‌ی ۴، شماره‌ی ۹، صص ۷۰-۹۰.

- گرین، ویلفرد؛ لیبر، ارل؛ مورگان، لی و ویلینگهام، جان. (۱۴۰۰)، «**مبانی نقد ادبی (راهنمای رویکردهای انتقادی به ادبیات)**»، ترجمه‌ی فرزانه طاهری، نیلوفر: تهران.
- ماریال، جان، (۱۴۰۱)، «**فلسفه‌ی طنز**»، ترجمه‌ی محمود فرجامی، نی: تهران.
- محمدی، سارا و نوریان، مهدی، (۱۴۰۱)، «انواع و شیوه‌های کاربرد طنز در مقالات پرویز ناتل خانلری»، **مجله‌ی تاریخ ادبیات**، دوره‌ی ۱۵، شماره‌ی ۲، صص: ۲۵۹-۲۸۰.
- مختاری، قاسم؛ سپهری‌نیا، جواد و جوکار، سمیرا، (۱۳۹۲)، «طنز سیاسی - اجتماعی در اندیشه‌های عبید زاکانی و احمد مطر»، **مجله‌ی کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی**، دوره‌ی ۳، شماره‌ی ۱۲، صص: ۱۲۱-۱۴۶.
- نجف زاده، فاطمه و جلالی‌راد، محمدصادق، (۱۴۰۰)، «جایگاه طنز در توسعه سیاسی ایران؛ تحلیل محتوای طرح روی جلد هفته‌نامه گل آقا از ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰»، **مجله‌ی جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی**، دوره‌ی ۲، شماره‌ی ۲، صص: ۲۰۷-۲۳۸.
- نیکویخت، ناصر، (۱۳۸۰)، «**هجو در شعر فارسی**»، دانشگاه تهران: تهران.
- وودی، آلن، (۱۳۹۶)، «**اسرار و ابزار طنزنویسی**»، ترجمه‌ی محسن سلیمانی، سوره‌ی مهر: تهران.

References

- Farjani, Morteza; Najafzadeh Barforoush, Mohammad Baqer (2017), *Iranian Satirists: From the Constitutional Era to the Islamic Revolution (Volume 1)*, Tehran: Ghalam.
- Gholami, Abolqasem (2015), *Satire and Satirists*, Tehran: Resaneh.
- Ghazalsafli, Mohammad Taghi; Satari, Reza (2020), "The Reflection of Politics in Georg Lukács' Critical Realism Theory," *Journal of Literary Schools Research*, vol. 4, no. 9, pp. 70-90.
- Green, Wilfred; Lieber, Earl; Morgan, Lee; Willingham, John (2021), *Fundamentals of Literary Criticism (A Guide to Critical Approaches to Literature)*, translated by Farzaneh Taheri, Tehran: Niloufar.
- Halabi, Ali Asghar (2019), *The History of Satire and Humor in Iran and the Islamic World*, Tehran: Behabahani.
- Javadi, Hassan (2022), *The History of Satire in Persian Literature*, Tehran: Morvarid.
- Kharazmshahi, Bahaeddin (2019), *Satire and Tragedy*, Tehran: Nahid.
- Khosravi, Mehdi; Amini, Ali Akbar (2020), "The Political Role of Satire in the Discursive Opposition Between the State and Society (A Case Study: Tofiq Magazine During the Second Pahlavi Era)," *Journal of Political and International Studies*, vol. 11, no. 44, pp. 183-202.
- Khajehsarvi, Gholamreza; Ghaemitaab, Mahboubeh Sadat (2022), "The Impact of Political Discourses on Newspaper Satire (A Content Analysis of Kayhan Newspaper, 1997-2020)," *Iranian Political Sociology Monthly*, vol. 5, no. 10, pp. 2075-2098.
- Marial, John (2022), *The Philosophy of Satire*, translated by Mahmoud Farjami, Tehran: Ney.
- Mohammadi, Sara; Nourian, Mehdi (2022), "Types and Methods of Using Satire in the Articles of Parviz Natel Khanlari," *Journal of Literary History*, vol. 15, no. 2, pp. 259-280.
- Mokhtari, Ghasem; Sephrinia, Javad; Jokar, Samira (2013), "Political and Social Satire in the Thoughts of Obaid Zakani and Ahmad Matar," *Journal of Comparative Literature Research*, vol. 3, no. 12, pp. 121-146.
- Nikobakht, Naser (2001), *Satire in Persian Poetry*, Tehran: University of Tehran.
- Peyrouz, Gholamreza; Kiani, Haleh (2022), *A Critical Rethinking of the Literary Trends in Contemporary Iranian Literature (Criticism and Analysis of the Application of Literary Schools)*, Tehran: Tarh-e Now.
- Pollard, Arthur (2023), *Satire*, translated by Saeed Saeedpour, Tehran: Markaz.
- Sadr, Roya (2019), *Twenty Years with Satire*, Tehran: Hermes.
- Sadr, Roya (2020), *The Final Take*, Tehran: Sokhan.
- Sadr, Roya (2021), *One, Two, Three, Satire*, Tehran: Morvarid.
- Sadr, Roya (2022), *Thinking Through Satire*, Tehran: Morvarid.
- Salahi, Omran (2019), *The Makers of Laughter and the Writers of Humor*, 3rd edition, Tehran: Elmi.
- Salahi, Omran (2023), *Contemporary Iranian Satirists*, 10th edition, Tehran: Morvarid.
- Najafzadeh, Fatemeh; Jalalirad, Mohammad Sadeq (2021), "The Role of Satire in Iran's Political Development; A Content Analysis of the Cover Design of Gol Agha Weekly (1997-2001)," *Journal of Political Sociology of the Islamic Revolution*, vol. 2, no. 2, pp. 207-238.

Zare, Marzieh; Mohammadi Badr, Narges; Kupa, Fatemeh; Yazdani, Hossein (2019), "Analysis of Realistic Characterization in Anton Chekhov's *The Cherry Orchard* Based on Critical Realism," *Journal of Literary Schools Research*, vol. 3, no. 5, pp. 129-155.

Woody, Allen (2017), *The Secrets and Tools of Satirical Writing*, translated by Mohsen Soleimani, Tehran: Sureh Mehr.